

„პრინციპი – ყველაფერი ან არაფერი“ – მიდგომების რადიკალური ცვლილება გერმანულ სადაზღვეო სამართალში და ცვლილებების საჭიროება ქართულ კანონმდებლობაში

სულხან გველესიანი

იურიდიული დახმარების სამსახურის დირექტორის მოადგილე

2008 წლის რეფორმა გერმანულ სადაზღვეო სამართალში ნამდვილ რევოლუციად შეიძლება შევაფასოთ. თუ მანამდე დამზღვევის უხეში გაუფრთხილებლობით განხორციელებული ქმედების შედეგად დადგებოდა სადაზღვეო შემთხვევა, სადაზღვეო კომპანიები ასეთ ზიანს ანაზღაურების გარეშე ტოვებდნენ. მაგალითად, სიგარეტის ნამწვავის შედეგად გაჩენილი ხანძრები „პრინციპის - ყველაფერი ან არაფერი“ შედეგად ანაზღაურების გარეშე რჩებოდა, ისევე, როგორც ავტომობილით წითელ შუქნიშანზე გასვლის შედეგად დამდგარი ზიანის შემთხვევები.

2008 წლის რეფორმის შემდგომ, ეს მიდგომა შეიცვალა და მიუხედავად დამზღვევის უხეში გაუფრთხილებლობით განხორციელებული ქმედებებისა, სადაზღვეო კომპანიებმა უნდა აანაზღაურონ ზიანი. ზიანის ოდენობის დადგენა კი დამოკიდებულია კონკრეტულ შემთხვევაზე. ზიანის ანაზღაურების ოდენობა განისაზღვრება პროპორციულად, დამდგარი ზიანის და ზიანის გამომწვევი დაუდევრობის ხარისხის განსაზღვრით. მაგალითად, თუ პროპორციულად ზიანის გამომწვევი ქმედება ზიანის დადგომაში განისაზღვრება 10 პროცენტით, შესაბამისად, ანაზღაურებას ექვემდებარება 90 პროცენტი.

იგივე მიდგომა ვრცელდება ხელშეკრულებით გათვალისწინებული სხვა პირობების დარღვევის შედეგად, სადაც, ერთი მხრივ, უნდა დადგინდეს მიზეზობრივი კავშირი დარღვეულ ხელშეკრულების პირობასა და დამდგარ ზიანს

შორის და, მეორე მხრივ, უნდა განისაზღვროს თანამონაწილეობის პროცენტული წილი.

1. ზიანის ანაზღაურების ოდენობის შემცირება დამზღვევის მიერ ხელშეკრულებების პირობის ან პირობების დარღვევისას

როგორც ზემოთ აღინიშნა, ხელშეკრულებების პირობების დარღვევის გამო მზღვეველს შეუძლია არ აანაზღაუროს ან ნაწილობრივ აანაზღაუროს სადაზღვეო შემთხვევისას დამდგარი ზიანი.¹ ზიანის ნაწილობრივი ანაზღაურების შესაძლებლობა სადაზღვეო კომპანიებს აქვთ მხოლოდ გარკვეულ შემთხვევებში. მსუბუქი გაუფრთხილებლობით ხელშეკრულების პირობების დარღვევა უფლებას არ აძლევს სადაზღვეო კომპანიებს, უარი თქვან ან შეამცირონ სადაზღვეო შემთხვევის შედეგად დამდგარი ზიანის ანაზღაურების ოდენობა. მსუბუქ გაუფრთხილებლობად შეიძლება შეფასდეს შემთხვევა, როდესაც დამზღვევი ვალდებულია, დამდგარი სადაზღვეო შემთხვევის შესახებ სადაზღვეო კომპანიას წერილობით შეატყობინოს და ის მხოლოდ ტელეფონით შეატყობინებს მას. ასეთი ვალდებულებების დარღვევა ფასდება მსუბუქი გაუფრთხილებლობის შემთხვევად, რომელსაც სადაზღვეო შემთხვევის შედე-

¹ § 28 VVG Abs. 2.

გად დამდგარი ზიანის ანაზღაურების ოდენობაზე გავლენა არ აქვს.²

2. ზიანის ანაზღაურების ოდენობის შემცირება ხელშეკრულების პირობის ან პირობების უხეში გაუფრთხილებლობით დარღვევის შემთხვევაში

იმ შემთხვევაში, თუ დამზღვევი უხეში გაუფრთხილებლობით დაარღვევს ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ ვალდებულებებს, მზღვეველს შეუძლია, სადაზღვეო შემთხვევის დადგომის შედეგად გადასახდელი თანხის ოდენობა შეამციროს 100 პროცენტამდეც კი.³ თუ რა რაოდენობით შეუძლია სადაზღვეო კომპანიას, შეამციროს ანაზღაურების ოდენობა, დამოკიდებულია კონკრეტულ შემთხვევაზე და მისი განერილი ფორმულა კანონში არ არსებობს.⁴ პრაქტიკიდან გამომდინარე, გერმანიაში თითქმის არ არის შემთხვევები, როცა უხეში გაუფრთხილებლობით დარღვეული ხელშეკრულების პირობის გამო 50%-ზე მეტად შემცირდა ასანაზღაურებელი თანხის ოდენობა.⁵

3. ზიანის ანაზღაურების ოდენობის შემცირება, ხელშეკრულების პირობის ან პირობების განზრახ დარღვევის შემთხვევაში

განსხვავებით, ხელშეკრულების პირობების ან პირობის უხეში გაუფრთხილებლობით დარღვევისგან, მზღვეველს შეუძლია 100 პროცენტით შეამციროს ზიანის ანაზღაურების ოდენობა იმ შემთხვევაში, თუ დამზღვევი განზრახ უგულებელყოფს ხელშეკრულების პირობებს.⁶ ასეთი განზრახი შემთხვევაა, მაგალითად, როდესაც ალკოჰოლური თრობის ქვეშ მყოფი

მძღოლი განზრახ მიატოვებს შემთხვევის ადგილს, რათა არ დაისაჯოს ავტომობილის ალკოჰოლური თრობის დროს მართვისთვის. ასეთ შემთხვევებში სადაზღვეო კომპანიას შეუძლია არ აანაზღაუროს სადაზღვეო შემთხვევისას დამდგარი ზიანი.

4. მიზეზობრივი კავშირის არ არსებობის დადასტურება

თუნდაც ისეთ შემთხვევებში, როდესაც მზღვეველი სახელშეკრულებო ვალდებულებებს განზრახ არღვევს, მას შეუძლია მოითხოვოს ზიანის ანაზღაურება. გერმანიის კერძო დაზღვევის შესახებ კანონის 28-ე პარაგრაფის მესამე აბზაცი ითვალისწინებს ისეთ შემთხვევებს, როდესაც მზღვეველს მტკიცებულება აქვს იმისა, რომ მის მიერ ხელშეკრულების პირობების განზრახ შეუსრულებლობამ, ხელი არ შეუშალა სადაზღვეო შემთხვევის ექსპერტიზას ზიანის გამომწვევი მიზეზის დადგენაში და ამავე დროს მის ქმედებას არ გამოუწვევია არც სადაზღვეო შემთხვევის და არც ზიანის დადგომა.⁷ საუბარია კონკრეტულ მიზეზობრივ კავშირზე, სადაც ნათლად იქნება გამოკვეთილი ქმედებასა და შედეგს შორის კავშირი.⁸ რა თქმა უნდა, კანონმდებლის ასეთი მიდგომა მიმართულია იმ მიზნისკენ, რომელსაც მომხმარებელთა ინტერესების მაქსიმალური დაცვა ჰქვია, მაგრამ ამავე დროს გასათვალისწინებელია სადაზღვეო კომპანიების ინტერესიც. ამ მიზანს ემსახურება კერძო დაზღვევის კოდექსის 28-ე პარაგრაფის მესამე აბზაცის მეორე წინადადების დათქმა, რომ ეს წესი არ მოქმედებს, თუ დამზღვევი განზრახ, თვალთმაქცურად დარღვევს ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ პირობებს.⁹

² Becker, Christian, Der Kausalitätsgegenbeweis: Zahlung des Versicherers trotz Obliegenheitsverletzung, Versicherungspraxis 03/2013, S. 1.

³ BGH 22.06.2011, IV ZR 225/10.

⁴ Armbrüster, Christian, Das Alles-oder-nichts-Prinzip im Privatversicherungsrecht, Karlsruhe 2003, S. 20.

⁵ Armbrüster, Christian, Das Alles-oder-nichts-Prinzip im Privatversicherungsrecht, Karlsruhe 2003, S. 20.

⁶ Armbrüster, Christian, Das Alles-oder-nichts-Prinzip im Privatversicherungsrecht, Karlsruhe 2003, S. 28 ff.

⁷ OLG Saarbrücken v. 30.10.2014 – 4 U 165/13.

⁸ OLG Oldenburg v. 27.05.2011 – 5 U 27/11.

⁹ OLG Stuttgart v. 16.10.2014 – 7 U 121/14.

5. სადაზღვეო ურთიერთობები და მიდგომები საქართველოში

საქართველოში, სადაზღვეო ანაზღაურების მოთხოვნის წინაპირობები განისაზღვრება როგორც კანონით, ისე მხარეთა შორის შეთანხმებით. საკანონმდებლო რეგულირების თვალსაზრისით ერთმანეთისგან უნდა გაიმიჯნოს საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის დაზღვევის მომწესრიგებელი ზოგადი და სპეციალური ნორმებით დადგენილი წინაპირობები. სადაზღვეო ანაზღაურების მოთხოვნის წინაპირობების განმსაზღვრელ ზოგად ნორმად დაზღვევის სახელშეკრულებო სამართალში წარმოდგება სკ-ის 799 I მუხლი. აღნიშნული მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, დაზღვევის ხელშეკრულებით მზღვეველი მოვალეა აუნაზღაუროს დამზღვევს სადაზღვეო შემთხვევის დადგომით მიყენებული ზიანი ხელშეკრულების პირობების შესაბამისად. მყარად დადგენილი სადაზღვეო თანხით დაზღვევისას მზღვეველი მოვალეა, გადაიხადოს სადაზღვეო თანხა ან შეასრულოს სხვა შეპირებული მოქმედება.

იქედან გამომდინარე, რომ ქართულ სადაზღვეო სამართალში გაბატონებულია „პრინციპი ყველაფერი ან არაფერი“, ¹⁰ სადაზღვეო ურთიერთობები შესაძლოა არამდგრადი იყოს მომხმარებლებისთვის. ხშირად ეს დაუცველობის განცდა, მიუხედავად იმისა, რომ დაზღვევის არსი ზუსტად დაცვის და დაცულობის

განცდის გაჩენის მიზანს ემსახურება, ნეგატიურად მოქმედებს სადაზღვეო კომპანიების მიმართ ნდობის ხარისხზე. მაგალითისათვის, ერთ-ერთი სადაზღვეო კომპანია კლიენტებს სთავაზობს შენობის დაზღვევას, რომელიც სხვა რისკებთან ერთად მოიცავს ხანძრის შემთხვევების დროს ზიანის სრულად ანაზღაურებას, თუმცა ხელშეკრულების ერთ-ერთი არსებითი პირობა იყო ხანძარსაწინააღმდეგო სისტემების არსებობა და გამართული მუშაობა. შესაბამისად, თუ შენობაში ხანძარი გაჩნდება და აღმოჩნდება, რომ ხანძარსაწინააღმდეგო სისტემა ხანძრის დროს გამართულად არ მუშაობდა, ასეთ შემთხვევაში მზღვეველი თავისუფლდება ხელშეკრულებით გათვალისწინებული მოვალეობის შესრულებისგან. მიუხედავად იმისა, ხანძარსაწინააღმდეგო სისტემების გაუმართაობა გამოწვეული იყო დამზღვევის მსუბუქი თუ უხეში გაუფრთხილებლობით ან თუნდაც განზრახვით. ქართული კანონმდებლობით - და ძირითად შემთხვევებში ასევე ხელშეკრულების პირობებით - მომხმარებელი მიიღებს ან ყველაფერს (თუ ხელშეკრულების პირობები დაცულია), ან არაფერს (თუ ერთი პირობაც კი, თუნდაც მსუბუქი გაუფრთხილებლობით არ იყო დაცული). სასურველია, ერთი მხრივ, მომხმარებლების დაცვის მიზნით და, მეორე მხრივ, სადაზღვეო კომპანიების მიმართ ნდობის გაზრდის კუთხით, მოხდეს სამოქალაქო კოდექსში მეტი რეგულაციების გაჩენა.

¹⁰ სკ-ის 829-ე მუხლი.